การบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4

Administering educational institutions towards success according to the principles of Iddhipada 4

พระกฤษดา สุทธิญาโณ (เรืองศิลป์)[1] , สุวัฒน์ แจ้งจิต[2]
PraKrissada Suddhiyano (Ruengsil)[1], Suwat Jangjit[2]

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนางาน พัฒนาบุคลากร ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร หลักอิทธิบาท 4 จึงเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมในการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เป้าหมายที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ ฉันทะ การทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน การบริหารจัดการสถานศึกษาบุคลากรมีความสำคัญมากเพราะเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายต่างๆในสถานศึกษาให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน สถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษา วิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาดๆเกินๆหรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ จิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ การที่เรามีความมุ่งมั่นตั้งใจในเป้าหมายเดียวกันจะทำให้ก่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีการร่วมแรงร่วมใจทำให้งานประสบความสำเร็จได้โดยง่ายและวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วย

---

[1] นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ , E-mail kitsada32501@gmail.com.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

ทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน เมื่อสถานศึกษามีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาขับเคลื่อนในองค์กรแล้วจะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ บุคลากรในสถานศึกษา นักเรียน จะเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างมีความสุข ขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพ,หลักอิทธิบาท 4

Abstract

Educational institution administration requires science and art to develop work. Develop personnel as well as develop students to learn efficiently and effectively. Applying the principles of Buddhism to management, the 4 Iddhipada principles are therefore principles that are appropriate for managing educational institutions to achieve success. which consists of Chanda, Viriya, Citta and Vimansa. We can apply it to the management of educational institutions so that the set goals can be achieved. Efficiently and effectively, that is, Chantha, making people satisfied. and have a passion for the work Create a feeling of willingness to work. Working with happiness Don't feel bored easily There were no signs of discouragement. Helps the work continue continuously. and creativity in the work Management of educational institutions and personnel is very important because they are the ones who drive various policies in educational institutions to benefit students. educational institutions as well as stakeholders in educational institutions Viriya means making a person confident and diligent. and diligent in work no laziness Committed to getting the job done Those who lack diligence Inevitably, work will be lacking or often the work will not be successful. Or if it is successful, it will be delayed. and is not effective. Chitta means to make a person determined. and focus on the work at hand The mind is determined. and stable against various problems that arise Helps the work to continue according to the process. Always know the possibilities of the work. The fact that we are committed to the same goal will create unity among the group. There is a joint effort that makes the work easily successful and

vimansa is making one who knows how to think. Analyze on the job Please let me know. and understand the work process. When an educational institution has the 4 Iddipada principles driven in the organization, it will make the educational institution successful. Personnel in educational institutions and students will learn and develop themselves happily. Driving policy towards effective and sustainable success.

Keywords: educational institution administration, efficiency, principles of Iddhipada 4

บทนำ

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักพุทธธรรมในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา กล่าวคือ ฉันทะ การมีใจรักในสิ่งที่ทำใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริง วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท ความอดทนอดกลั้น เป็นการต่อสู้กับปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบ เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยและวิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากฉันทะ แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น วิริยะ อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ จิตตะ โดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง ทบทวนงาน เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ที่ต้องบริหารสถานศึกษา บุคลากรตลอดจนนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองการพัฒนาองค์กร จะช่วยส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักอิทธิบาท 4

หลักพุทธธรรมหรือคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมาย หนึ่งในหลักครองงานได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์ 4 ด้าน เป็นหลักธรรมในการพึ่งพาตนเอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและแนวทางในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะหลักพุทธธรรมดังกล่าวเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ที่เรียกว่า “สัจธรรม”

ปฏิบัติได้เห็นผลได้อย่างแท้จริง สำหรับนักบริหารก็มีหลักพุทธธรรมสำหรับยึดถือและปฏิบัติอย่างมากมาย ดังต่อไปนี้

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักอิทธิบาท 4 ไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรัก พากเพียรเอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็น อิทธิบาท 4[3]

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์ คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบ แต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกัน คือ ทรัพย์ ยศและผลงาน ทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิต เพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ 2 ประการ คือ ทรัพย์สิน 1 ทรัพย์สมบัติ 1 ทรัพย์สิน คือ เงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยน อาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดินที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น[4]

ว.วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแนะให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อิทธิบาท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ คือมีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน 2) วิริยะ คือ พากเพียรทำงาน รักแล้วต้องขยัน ความขยัน คือ ภาคปฏิบัติการของความรักความรักในงาน 3) จิตตะ คือ จดจำจ่อจิต หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่นอย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท 4) วิมังสา คือ วินิจวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างสรรค์[5]

---

[3] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, 2549), หน้า 13.

[4] พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย), **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2528), หน้า 260.

[5] ว.วชิรเมธี, **คนสำราญ งานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2551), หน้า 92.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือ สิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จ คุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท 4[6]

พระครูสุชัยพัชรมงคล ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความ ประสงค์ 4 อย่าง ซึ่งเป็นหลักอันใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง คือ ข้อธรรมะที่เป็นบันไดแห่ง ความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างเป็นหลักความสำเร็จ[7]

พระโฆษิต โฆสิตธมฺโม ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วยหลัก 4 อย่าง ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ คือ ความเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และ4) วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง[8]

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ 4 อย่างด้วยกัน ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น 2. วิริยะ ความเพียร 3. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ 4. วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน แล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรฌาน ประกอบด้วยอิทธิบาท[9]

กล่าวโดยสรุป คือ อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นธรรมแห่งการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา

---

[6] พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2548), หน้า 166.

[7] พระครูสุชัยพัชรมงคล, การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงาน, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563) : 173-184.

[8] พระโฆษิต โฆสิตธมฺโม, การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรแห่งความสำเร็จ, **วารสารธรรมวัตร**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, (มกราคม-มิถุนายน 2565) : 39-47.

[9] สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539), หน้า 676.

ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท 4

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน

2. ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาดๆเกินๆหรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างง่ายดาย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดวิมังสาจะทำให้เป็นคนทำงานไม่มีหลักการ ทำงานไม่มีแนวทาง ไม่มีแบบแผน ซึ่งยากที่จะเกิดความสำเร็จได้โดยง่าย

ดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น[10]

หลักการบริหาร

นัยนา ตรงบรรทัด[11] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ การจัดการ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

---

[10] Thaihealthlife, **อิทธิบาท 4 และแนวทางปฏิบัติ,** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com/อิทธิบาท4/ [24 ก.ย. 2566].

[11] นัยนา ตรงบรรทัด, การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประขวบคีรีขันธ์,

สมชาย แสงเทพ[12] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรหรือกำหนดนโยบายให้บรรลุอย่างน้อย 3 E คือ Equality (ความเสมอภาค) Equity (เป็นธรรม) และ Ethics (มีจริยธรรม)

ศิริ ถีอาสนา[13] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์จัดการกระบวนการบริหาร

นิรชา อภิชาติ[14] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานโดยผ่านบุคลากรและทรัพยากรขององค์กร ซึ่งกระบวนการนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร มีกฎเกณฑ์ในการทำงานเป็นที่ยอมรับได้ร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

อรวรรณ วงพิมล[15] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุป คือ การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานโดยการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์จัดการทรัพยากร เช่น การบริหารจัดการ 4M ได้แก่ คน เงิน วัสดุและวิธีปฏิบัติ เป็นต้น

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2557), หน้า 12.

[12] สมชาย เทพแสง, **การบริหารและการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ**, (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยปทุมธานี,2560), หน้า 3.

[13] ศิริ ถีอาสนา, **เทคนิคการจัดการคุณภาพแนวใหม่ : แนวคิด หลักการสู่การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2557), หน้า 8.

[14] นิรชา อภิชาติ, รูปแบบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ตามหลักไตรสิกขา, **ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565), หน้า 20.

[15] อรวรรณ วงพิมล, **การบริหาร**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://auroraredy.blogspot .com /2008/12/blog-post.html , [24 ก.ย. 2566].

การบริหารสถานศึกษา

จิตติมา อัครธิติพงศ์[16] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ภาขในสถานศึกษาที่จะทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้กระบวนการในการบริหารสถานศึกษาสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป

อนุชิต สุขกสิ[17] ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารงานโดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีระบบระเบียบตามกระบวนการการทำงาน เพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษา ทั้งในด้านบุคลากร ผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

ขวัญพิชชา มีแก้ว[18](2562 : 11) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่ดำเนินการ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

กล่าวโดยสรุป คือ การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่างๆ เพื่อบริหารจัดการงาน 4 ฝ่ายด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เป้าหมายที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ ฉันทะ การทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน การบริหารจัดการสถานศึกษาบุคลากรมีความสำคัญมากเพราะเป็นผู้

---

[16] จิตติมา อัครธิติพงศ์, “แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0,” **วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์**, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1, 2561 : 1478.

[17] อนุชิต สุขกสิ, การศึกษาบทบาทการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2560), หน้า 12.

[18] ขวัญพิชชา มีแก้ว, การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2562), หน้า 11.

ขับเคลื่อนนโยบายต่างๆในสถานศึกษาให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน สถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษา วิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาดๆเกินๆ หรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ จิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ การที่เรามีความมุ่งมั่นตั้งใจในเป้าหมายเดียวกันจะทำให้ก่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีการร่วมแรงร่วมใจทำให้งานประสลความสำเร็จได้โดยง่ายและวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน เมื่อสถานศึกษามีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาขับเคลื่อนในองค์กรแล้วจะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ บุคลากรในสถานศึกษา นักเรียน จะเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างมีความสุข ขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

ขวัญพิชชา มีแก้ว, การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา** ,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2562.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, 2549.

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย), **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2528.

ว.วชิรเมธี, **คนสำราญ งานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ 14, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2551.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2548.

พระครูสุชัยพัชรมงคล, การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงาน, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563) : 173-184.

พระโฆษิต โฆสิตธมฺโม, การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรแห่งความสำเร็จ , **วารสารธรรมวัตร**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, (มกราคม-มิถุนายน 2565) : 39-47.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา- มกุฏราชวิทยาลัย, 2539.

นัยนา ตรงบรรทัด, การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประขวบคีรีขันธ์, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2557.

สมชาย เทพแสง, **การบริหารและการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ**, ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยปทุมธานี,2560.

ศิริ ถีอาสนา, **เทคนิคการจัดการคุณภาพแนวใหม่ : แนวคิด หลักการสู่การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2557.

นิรชา อภิชาติ, รูปแบบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ตามหลักไตรสิกขา, **ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** , บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565.

อรวรรณ วงพิมล, **การบริหาร**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://auroraredy.blogspot.com /2008/12/blog-post.html , [24 ก.ย. 2566].

จิตติมา อัครธิติพงศ์, “แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0,” **วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์**, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1, 2561 : 1478.

อนุชิต สุขกสิ, การศึกษาบทบาทการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2560, หน้า 12.

Thaihealthlife, **อิทธิบาท 4 และแนวทางปฏิบัติ**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com/อิทธิบาท4/ [24 ก.ย. 2566].